

AIMÉ CÉSAIRE: SÖMÜRGE, KÖLELİK VE EŞİTSİZLİK*

Ümran TÜRKYILMAZ**

Özet

1913'te Fransız sömürgesi Martinik'te dünyaya gelen Aimé Césaire, yaşadığı çağın felsefi ve ideolojik yapısını sorgulayarak sömürgecilik karşıtı bir söylemin temelini geliştirir. Zenci hareketinin doğuşunu sağlayan Césaire, kölelik ve eşitsizlik uzamında, kimlikleri ve kişilikleri yok edilen, gelenekleri ortadan kaldırılan, deneyimleri ve tarihleri yadsınan sömürülenleri açıklar. Sömürgelerde yürütülen adaletsizliğe, kin ve eşitsizlik sarmalına, asimilasyona karşı tepkisini ortaya koyar. Okur, sömürgecinin yalnızca medeniyeti değil insanlarıyla birlikte tüm kıtayı da yok ettiği gerçeğini algılar.

Köle geçmişinden duyduğu acıyı, yapıcı bir güce dönüştürebilmeyi isteyen Aimé Césaire, Batı'nın hümanizm ideolojisinin sömürgeyi, köleliği, eşitsizliği ve soykırımı meşru hale getirmesini yadsır. Emperyalizmin ve sömürgeciliğin yarattığı yıkımın acısını çeken yazar için beyaz, sermayeyi temsil eder, siyah derili insanlar da emeği... Barbar Afrikalı imgesine karşı çıkan Aimé Césaire, kurtuluşu, yerleşmiş düşünce uygulamalarını yadsımakta bulur.

Çalışmamızda, sömürgecilik eleştirisinin öncülerinden Aimé Césaire'in yapıtlarında öne çıkan sömürge, kölelik ve eşitsizlik izlekleri metne bağlı inceleme yöntemi ışığında değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: *Aimé Césaire, Sömürge, Sömürgecilik, Kölelik, Eşitsizlik.*

AIMÉ CÉSAIRE: COLONY, SLAVERY AND INEQUALITY

Abstract

Born in Martinik, a French colony, in 1913, Aimé Césaire develops the basis of an anti-colonialist discourse by questioning the philosophical and ideological structure of the age when he lived. Having enabled the birth of black movement, Aimé Césaire expounds the colonized whose identities and personalities have been eliminated, whose traditions have been done away with and whose experiences and histories have been negated within the space of slavery and inequality, and expresses his reaction to the injustice, revenge and inequality as well as assimilation conducted in the colonies. The reader perceives the fact that the colonizer destroys not only the civilization but also the whole continent with its people.

Hoping to transform his grief for his past as a slave into a constructive force, Aimé Césaire denigrates "the fact that the humanist ideology of the West has legalized slavery, inequality and massacre. For the writer who suffers from the destruction led by imperialism and colonialism, the white symbolizes the capital and the black represents the labour... Strongly opposing the image of the barbarian African, Césaire finds the solution and salvation in denying the established ideological practices.

In our study the themes of colony, slavery and inequality which take a prominent place in the works of Aimé Césaire, one of the pioneering figures in colonialist criticism, will be analysed through textual analysis method.

Key Words: *Aimé Césaire, Colony, Colonization, Slavery, Inequality.*

*Bu makale, Pamukkale Üniversitesi tarafından 4- 6 Mayıs 2017 tarihleri arasında düzenlenen XII. Frankofoni Kongresi'nde sunulan « Aimé Césaire : Sömürge, Kölelik ve Eşitsizlik » başlıklı bildirinin değiştirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

**Doç.Dr.,Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ANKARA.
e-posta : uturkyilmaz@gazi.edu.tr.

“Beyazlar Afrika’ya geldiklerinde

bizim topraklarımız, onların İncilleri vardı.

Bize gözlerimizi kapatarak dua etmeyi öğrettiler.

Uyandıığımızda gördük ki onların toprakları

Bizim İncillerimiz vardı”.

Afrika Değişti

Avrupa, 15. yüzyılda Afrika ile doğrudan ya da dolaylı olarak başlayan ilişkisi sonucunda Yeni Dünya'nın zengin topraklarını sömürgeleştirerek başta teknoloji olmak üzere, Afrika'nın her tür ilerlemesinin sönmesine hizmet etmiş ve kendisine yer bulabildiği bir pazar oluşturarak aslında tümüyle üstün olmadığı endüstrisini güçlendirmiştir. Zira “on beşinci yüzyıldaki Avrupa teknolojisinin bir bütün olarak dünyanın geri kalanından üstün olmadığı belirtilmişti (...) Avrupalıların Afrika ile ticaretinde Asyalı ve Afrikalıların tüketim mallarını kullanıyor olmaları üretim sistemlerinin tümüyle daha üstün olmadığı” (Rodney, 2013: 179) görüşünü desteklemektedir.

15. yüzyılın sonlarında Avrupalı egemenlerden olan Fransa, az gelişmişliğinden ve sömürülmesinden çıkar sağladığı Afrikalı kurbanlarından payına düşeni alır. Afrika'nın ekonomik geriliğinin art alanında, Batı'nın sömürdüğü alanlardaki tüm zenginlikleri talan etmeleri yatar. Afrika kıtasının eğitim, teknolojik gelişme ve kaynaklarının ilerlemesini engelleyen, emperyalist dizgenin sorumluluğunda olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte “Batı'nın, Batılı olmayan halklara çektirdiği acının büyük ihtimalle en büyüğü, Avrupalı sömürü, sömürgeleştirme politikası ve Yeni Dünya'ya getirilen hastalıklar nedeniyle, yerli halkın kitleler halinde yok edildiği” (Reynolds, 2004: 13) bölgelerde yaşanmaktadır.

16. yüzyılda kısıtlı bir nüfusa sahip olan Avrupa, Yeni Dünya'da tütün, pamuk ve şeker gibi ürünleri büyük ölçekli üretmek için yeterli sayıda özgür işçiye sahip olmadığından, öncelikle yerli halka daha sonra da Afrika'ya yönelerek kesintisiz iş gücü için tek ihtiyaçları olarak görülen kölelik sisteminin gerekliliğini savunurlar. Katı feodal yasalar ve insan yaşamını, artan üretimin kutsallığına feda etme düşüncesine alışmış olan yükselen kapitalist sınıfın duyarsızlığı sonucunda, köle ticareti gelişir. Temel dayanağı insan olan bu ticaret türü, barbarca ve insanlık dışı olarak algılanmasına karşın, elde edilen kazanç, çok daha ağır bastığından köle ticaretinden vazgeçilemez. Zira sömürgeleri, emperyalizm tarihinin en önemli sömürgeleri şekline getiren, yeni endüstrilerine yaşam veren, uluslararası ticaretin gelişmesine katkı sağlayan ve bu bağlamda Batı'nın görkemi ve yükselen refahı için önem taşıyanlar, kolonyal dizgenin bel kemiği olan kölelerden başka kim olabilir?

“Şehirde tek bir tuğla yoktur ki kölelerin kanıyla inşa edilmiş olmasın. İhtişamlı malikaneler, lüks hayat, hizmetçiler bütün bunlar (...) tüccarların alıp sattığı kölelerin acıları ve inlemeleri sayesinde elde edilmiş bir zenginliktir... Onlar çocukça sıklıkları içerisinde bu ticaretin adaletsizliğini görmezler, onların görebildiği tek şey, elde ettikleri kazançtır” (Williams, 2013: 91).

Dinamik bir Avrupalı toplum tarafından sistematik bir biçimde tahrip edilen Yeni Dünya'nın birçok zengin topraklarını kendi sömürge alanına dönüştüren ve hegemonya kavgası veren Fransa da, Karayipler'de yer alan ve geri kalmışlık kışkırtıcılığı taşıyan Haiti, Guyana'nın bir bölümü ve Martinik'te politik, kültürel ve ekonomik güçleri kökten dönüştürme yönünde adımlar atmıştır. Az gelişmiş, bu nedenle de despotik kontrollere karşı koyamayacak olan ülkeler üzerinde Avrupa'nın kurduğu politik, askeri, ekonomik ve kültürel egemenlik, Afrika'nın geri kalmasına yol açar.

Afrikalıların “topraksızlaştırılmasının ve mülksüzleşen siyahların ırkçı yasalarla en ucuz ve en zor işlerde çalıştırılmasının” (Biko, 2014: 8) mimarı, Batı hegemonyası olarak görülebilir. Güç kullanıldığı zaman en ağır sömürüye maruz kalan ve ezilenlerin yaşadığı bu bölgelerden getirilen Afrikalılar, kakao, çivit otu, pamuk, zencefil, tütün, kahve ve şeker kamışı işletmelerinde çalıştırılırlar. Bu noktada şeker kamışı “1664 yılından itibaren Fransız Antilleri'nin başlıca ihraç malzemesi haline gelir ve kolonileri değişime uğratan da işte bu faaliyetler olur. Fransız şeker üretiminin kalbi Martinique, Guadeloupe ve St. Dominique”dir (Reynolds, 2004: 118-119).

Karayipler, Afrika, Hindistan, Kanada ve Mississippi sahillerini yağmalama ayrıcalığı olan Fransa, tıpkı İngiltere gibi, yerlileri köleleştirme yöntemini uygular. Köle iş gücü, irksal açıdan yalnızca zenciyi değil yerli insanı da kapsar. Ancak yerliler, Batı dünyasının kendisinden beklediği kuvvete ve kas gücüne sahip olmadığından, aşırı çalışma yüküne, yetersiz beslenmeye ve beyaz adamın hastalıklarına bir başka deyişle plantasyon köleliğinin zorlu yapısına dayanamaz.

Köleleri, kabile yaşantısından ve dinsel ritüellerinden kopararak, madenlere ya da tarlalardaki ağır çalışma koşullarına bağımlı kılmak, onların yalnızca bedenini değil, kolektif ruhunu da köleleştirir. Buyruğu altına alınan temel gereklilik olarak kabul edildiği, “emekçi sınıflardan Burke’ün “sefil koyunlar”, Voltaire’in “ayaktakımı” olarak söz ettiği ve Linguet’in yalnızca fiziksel güçlerinin kullanımına mahkum ettiği köleler, bir kez bir zihninin olduğunu fark ederse, elde edilen her şeyin kaybedileceği”ni (Williams, 2013: 38-39) vurgular.

Sömürgelerdeki tarım yapısına elverişli olmayan yerli kölelerin, verimsiz olarak değerlendirildiği noktada, düşük dayanıklılık gerektiren işlerde çalışabilen güçsüz yerlinin yerine Yeni Dünya’nın mahsulleri olan ürünlerin elde edilmesinde çalışmak için daha dayanıklı bir ırk olan zenci kölelerin getirilmesi gerekir. Üstelik kendilerinden beklenen kazancı sağlayamayan yerli rezervi sınırlı sayıda bulunurken, Afrika’daki zenci rezervi sınırsızdır. Bu bağlamda Afrika’dan ucuz iş gücü için getirilen zenci kölelerin, temel sosyal haklarından yoksun, sistematik bir alçaltmayla ve zihnini geliştirmesine kasten engel olunarak, sert ve acımasız muamelelerle söz dinlemesi ve tüm koşullarda itaatkar bir biçimde kalması sağlanır. Ancak kapsamlı bir sürece dönüşen ve dünya tarihinin büyük köle nakliyatlarını gerçekleştiren Avrupalıların, özellikle insan ticaretinde yaşadıkları söz konusu zulümler, kanlı süreçler ve kısımlar, Batı’ya servet sağlamak için çalıştırılan zenci kölelerin bilincinin silinmez bir parçasını oluşturur.

Anlaşılabileceği üzere tarlalarda gerekli olan işgücü açığı, Fransızları, sömürgelerine köle elde etmek ereğiyle tekeller kurmaya yönlendirir. Anavatanlarından yola çıkarılmadan önce yolculuklarının karşılığında şart olarak konulan hizmeti içeren antlaşma imzalayan sözleşmeli hizmetkarları sağlama aşamasında zorluk çeken Fransızların, siyah köle işgücü sağlama yoluna girdiklerine hiç kuşku yoktur. Bunu takip eden yıllarda, kolonilerdeki siyah köle sayısının açık bir biçimde çoğunluğu oluşturduğu görülür. Doğu Afrika ve Sahra ötesi köle ticareti ile birlikte, Atlantik köle ticareti de, siyah ırk kölelerini dünyanın pek çok bölgesine götüren ticari sistemin bir parçası olarak karşımıza çıkar (Harris, 1993: 289). Böylece Avrupalı genişleme hareketinin yarattığı ve boyun eğdirdiği köleler, “tarım arazilerinden, altın madenlerine ya da ev işlerinde çalıştırılmalarından, adak olarak kullanılmalarına kadar değişik biçimlerde kullanılırlar” (Meillassoux, 1987: 712-713).

Sömürgeleştirme yoluyla dünyayı hızlı bir biçimde denetim altına almak için ötekine ve şiddete ihtiyaç duyan Avrupalıları, Afrika’ya çeken gerekçelerin arasında kölelerden ziyade değerli bir maden olan altının olduğunu da altını çizmek gerekir. Adam kaçırma, savaşlar ve vergiye bağlama yöntemleriyle aktif köle ticaretini sürdüren Batılıların, altın madenciligi endüstrisinde köleleri çalıştırma biçimleri şöyle serimlenir:

“Altın madenlerinin sayısı yedi idi. Bu madenler, her biri bir maden sahibi olacak şekilde yedi kral arasında paylaşılmıştı. Madenler, yer altında çok derine kazılmışlardı. Krallar, madenlere yerleştirdikleri köleler, eşlerini ve çocuklarını da beraberinde götürüyorlar ve bu madenlerde yetiştiriyorlardı. Ayrıca krallar, kölelere yiyecek ve içecek de sağlıyorlardı” (Kea, 1983: 689).

Altın madenlerinin çok önem taşıması, Avrupalıların köle ticareti boyunca söz konusu bu uzamlarda yayılmaları ve yerleşimci olmaları, özellikle tarım ve madenlerde çalışacak insan gücünü bulmak amacıyla yapılan köle ticaretinde artışa yol açar. Afrika kıyıları, Avrupalılara satılmak üzere önemli ölçüde köle sağlamış olmasına karşın, artan talep konusunda zorlandığı için iç bölgelere de uzanıldığı görülür. Anlaşıldığı üzere emperyal çerçeve içinde köle ticaretini sınırlandırmak ya da bunun yerini yasal ticaretin almasını sağlamak oldukça güçtür. Bu bağlamda “köle talebi Afrika’nın dışından gelse de, ticaretin hızla gelişmesi ve korunmasına katkıda bulunan Afrikalı unsurlar da mevcuttu. Bunların arasında en önemli yeri tutan Afrikalı kölelerin, (...) transferine elverişli coğrafi konumuydu. Buna ek olarak, Afrika toplumlarının çoğu küçük, dağınık ve silah gücü olarak zayıf, kendilerini köle avcılarına veya topraklarını fetheden ve köle olarak ödenecek vergiler talep edenlere karşı koruyamayacak bir durumda idiler” (Reynolds, 2004: 54).

Ekonomik dürtülerin ve politik güdülerin köle ticaretini yavaş yavaş gerçekleştirmiş olsa da etkilediği yadsınamaz bir durumdur. 19. yüzyıl köle taciri Théodore Canot, emeğin gerçek temsilcisi ve sermaye edinimi biçimini temsil eden ve insanlık dışı muamele gören köleleri şöyle gözler önüne serer:

“Afrika’nın finansal dehası, banknotları ya da değerli metalleri bir dolaşım aracı olarak tasarlamak yerine insanı, dünyada var olan en değerli malzeme olarak kabul eder. Bu nedenledir ki, bir insan, bir fiyat standardı şekline dönüşmüştür. Bir köle, rehine bırakılabilecek bir senettir. Kendisini yazgısına doğru taşıyan ve borcunu vücudu ile ödeyen bir faturadır; o, bedeniyle sömürenin hazinesine giden bir vergidir” (Canot, 2013: 12).

Köle ticaretinde karşımıza çıkan ticaret malzemeleri arayışı, tüm toplumun iyiliğinden ziyade, sömürenlerin isteklerini tatmin etmek amacıyla gerçekleştirilmiş ve kişisel güç uğruna toplumsal hedefler çoğu zaman feda edilmiştir.

15. yüzyıldan başlayarak, Avrupalıların deniz yoluyla Afrikalılarla ticarete başlamasının yalnızca ekonomik değer taşımadığı apaçık ortadadır. Zira kişisel otorite zaferleri, genellikle ekonomik ve politik güçle iç içe geçmektedir. Bu noktada Avrupa'nın biriktirdiği servetin art alanında yer alan Afrikalılar, geri kalmışlığı ve yoksulluğu başlatan kanlı sürecin izlerini her zaman taşırlar.

Tarihleri hor görülen, kültürleri paramparça olan, beyazlara hayranlık duyarak kendilerinden utanan ve beyaz gibi olmak istemesine karşın bir türlü başaramayan insanları, Steve Biko *Siyah Bilinci* adlı yapıtında derinden eleştirir:

“Neticede siyah adam bir kabuk, bir insan silueti haline geldi; bozguna uğramış, kendi sefaletinde boğulan biri; bir köle, zulmün boyunduruğunu koyunsu bir ürkeklikle taşıyan bir öküz” (Biko, 2014: 13).

Biko'nun bakış açısına göre siyah / beyaz arasındaki çarpıcı yapısal ve psikolojik eşitsizliğin sürmemesi, eşitlikçi bir toplum yaratılabilmesi ve apartheid sistemin yıkılması için öncelikle siyahların ayağa kalkarak özsayı ve onurunu kazanması gerekir. Steve Biko, deri rengi meselesini, üstünlüğe vardırabilen beyazların yarattığı şiddet ve korku siyasetine karşı ölüm pahasına direnmenin gerekliliği üzerinde durur. Kimlik, amaç, destek ve haklarından yoksun kalan köleler, bağımlılık ilişkisine sahip olduklarından, efendilerinin dillerini de öğrenirler. Böylece anayurtlarında, anadili olmayan bir dille konuşmaya ve yazmaya mahkum edilmiş olan bir topluluğun öfke ve isyanını görürüz. Siyah adamın tarihi, kültürü ve derisinin rengiyle gurur duymaya başlamasının son derece önemli olduğunun vurgulandığı *Siyah Bilinci*'nde Biko, siyah kölelerin, yeni bir topluma ya da gruba dahil olmak zorunda olmadan bir başka deyişle zorunluluklar dizgesine göre yaşamaya yazgılı olmadıklarını da serimler.

Tüm bunlar yaşanırken, çalışan siyahları, tembellikle suçlayan Fransızlar, değerli sömürgelerinde Afrikalı kölelerinin gücüyle şüphesiz insanlık adına yaptıkları üretim sayesinde 1715 ve 1789 yılları arasında Avrupa'nın şeker pazarının kontrolünü eline alır.

“Fransa'nın sömürgelerinden yaptığı ithalat on bir kat artarken, Fransız sömürge ürünlerinin yurtdışına tekrar ihracı on kat arttı. 1789 yılında Fransa'nın Baltık'a yaptığı ihracatın üçte birinden fazlası sömürge ürünüydü. Böylece Fransa, bütün dünyayla yaptığı ticaretin dengesini sadece ve sadece bunun sayesinde kendi lehine döndürdü” (Williams, 2013: 193).

Kolonyal üstünlüğün sona ermesinden çekinen ve verimli sömürgelerde köle gücüyle yapılan üretimlerden çıkar sağlayarak servet kazanan Fransızlar, Hollandalılar ve İspanyollar, köle ticaretinin feshedilmesine şiddetle karşı çıkarlar. Tam bu noktada, sömürge ve tahripkar olan sistemin köklü olarak yıkılmasını sağlamak ve eşitlik ilkesi çağrısını hedeflemek amacıyla 1789 Fransız Devrimi sırasında “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi” yayımlanır. İnsanların ten rengine ve ayrıcalıklarına göre bölündüğü uzamlarda önemli bir adım olan Fransız Devrimi, tüm siyah nüfus üzerinde büyük bir etki yaratır. Belirleyici bir role sahip bu bildirge çerçevesinde kölelik karşıtı hareket ivme kazanır ve kölelerin azat edilmesini sağlayan bir devrim haline gelir.

Santa Domingo şimdiki Haiti başta olmak üzere Afrika hareketi ile hegemonya kavgası verenler üzerinde bir şeyleri değiştirebilmek için yeni bir perspektifle yola çıkılacağı kesindir. 1791 yılında Fransız kolonilerine karşı ayaklanan Haiti'nin siyah köleleri, özgürlük ve eşitliği, kendileri için de talep eder. Siyahlar ile beyazlar arasında mevcut olan sosyal, ekonomik, politik eşitsizliği ve ten rengi önyargısını da yadsırlar.

Haiti'deki kölelerin başkaldırısı ve isyanı, kölelik ve kapitalizmin temellerini derinden sarsar. Bu isyan “siyah general Toussaint Louverture'ün askeri dehasını ortaya çıkarır ve Yeni Dünya'da ilk bağımsız siyah devletinin oluşmasına yol açar (...) Haiti Devrimi olarak tarihe geçen bu isyan, Karayipler tarihinde hem kültürel hem de ekonomik ve politik anlamlarda başarılı olan tek isyandır” (Campbell, 2016: 61-62).

Anlaşılabileceği üzere kölelik karşıtı ideolojinin yayılmaya başlamasıyla, Toussaint Louverture, Jean-Jacques Dessalines ve Henri Christophe, ülkelerine bağımsızlığı kazandırır. Ancak 1802'de Napolyon Bonapart, adaya asker göndererek köleliği geri getirir (Labruno, 2011: 77).

Fransız Devriminin “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik şiarı, Fransa tarafından Batı Hint Adaları'nda ve Hint Okyanusu'nda köleleştirilen siyah Afrikalıları kapsamıyordu. Fransa, bu halkların kurtuluş mücadelelerine karşı savaşırken burjuva devriminin önderleri de hiç gocunmadan devrimi siyah insanlık için yapmadıklarını” söyleyebilmişti (Rodney, 2013: 163). En azından söylemde özgürlük retoriği kullanılmasına karşın, özgürlük, köleliğin başlamasına tümüyle destek olan egemen sınıfı aşip Afrikalılara kadar ulaşamıyordu.

Napolyon Bonapart'ın, Haiti Devrimi'nin güçlü, topluma kılavuzluk eden ve değişimi harekete geçiren önderi olan Toussaint Louverture'ü ele geçirip sürgüne göndermesinin ardından, Bonapart'ın askeri kumandanı “siyahların birleşme noktasını kovdum ve böylece onlar pusulalarını kaybettiler” (Dubois, 2004: 278) demekten

kendini alamaz. Ancak, siyah gücün tüm zayıflıklarını ve direnç noktalarını ortaya koyan Toussaint Louverture, kısa zamanda geri döner. Bonapart'a direnen ve kendi yazgılarını tayin etmeye karar veren Haiti halkı, Napolyon'un ordusunu yenerek köleliği ortadan kaldırır ve bağımsızlığını 1805 yılında ilan eder.

Haitili şair ve devrimci René Depestre, Aimé Césaire ile 1967'de yaptığı röportajında, zenciliğin ilk kez kendi ayakları üzerinde doğrulduğu Haiti zaferini şöyle açıklar:

“Bu başarılı köle devrimi - ki tarihte tektir - siyah adam için şanlı bir özdeşleşme eylemi oldu. Tüm dünyaya, medeniyetler tarihinde özgürlük ve insanlık onurunun siyah bir yüzü de olduğunu gösterdi. Dahası, Toussaint L'Ouverture ve Haiti'deki erken bağımsızlık döneminin kahramanları gibi büyük adamları ortaya çıkararak hayatın evrenselliğini ve siyah adamın kişiliğini gözler önüne serdi. Ayrıca Haiti devrimi, siyahların kendilerine yeni bir gözle bakmalarına ve sömürgeciliğin yarattığı stereotipleri yok etmelerine olanak sağladı” (Campbell, 2016: 62).

Haiti'deki köleler, Fransız Devrimi'nin özgürlük ve eşitlik kavramlarını yorumlarken, kazanılan bağımsızlık, Yeni Dünya'daki diğer kölelere kendi tarihlerini yazmaları konusunda esin kaynağı olur ve böylece örgütlenirler. Başkaldırı hareketinin diğer adaları da sarmaları sonucunda köle ticareti ve kölelik, Fransa'nın Guadeloupe adaları, Guyana bölgesi ve Martinik sömürgelerinde 27 Nisan 1848'de kaldırılır (Federini, 1998: 9).

Sömürge tekeli, bazı uzamlarda varlığını sürdürürken “köle ticareti olmadan köleliğin kazanç değil kayıp olduğu” Merivale tarafından vurgulanır (Merivale, 1928: 303) ve 1848 yılında özgürleşen sömürgeler sonucunda, kölelerin yerine iş gücü sağlanmadığı için 19. yüzyılın rekabetinde varlıklarını sürdüremezler.

1913 yılında Fransız sömürgesi olan Martinik'te dünyaya gelen Aimé Césaire de, yaşadığı çağın felsefi ve ideolojik yapısını sorgulayarak, sömürgecilik karşıtı bir söylemin temelini geliştirir. Bu söylem, yalnızca kendi döneminin tarihsel ve toplumsal koşullarının algılanması ve yorumlanması için bir perspektif sunmamakta, aynı zamanda günümüzün sorunlarını daha iyi algılamak için de bir çerçeve oluşturmaktadır.

Aimé Césaire, Frantz Fanon'la birlikte hatta Fanon'u da önceleyerek, sömürgeci söylem eleştirisinin kurucularından birisi olarak saygın bir yer edinir ve örgütlenmenin gereğini vurgular. Çünkü “beyazlarla birlikte entegre çevrelerde çalıştığı sürece, özgüvenli beyazlar konuşmaya, özsaygısı olmayan siyahlar dinlemeye, beyazlar üstünlük kompleksiyle siyahlar aşağılık kompleksiyle yaşamaya devam edecektir” (Biko, 2014: 13).

Aimé Césaire, beyazların hakim olduğu ve daha da radikalleştiği bu dünyada, beyazlardaki ve renkdaşlarındaki ırkçılıkla mücadele etmenin, bu düşünce etrafında oluşturulan yeni örgütlenmelerin ve kitlesel halde psikolojik ve duygusal dönüşümün önemini vurgular. Aimé Césaire, gençliğinin Martinik'inde yaşayan ve emek aracı olan siyahların baskı altında tutulmasını *Cahier d'un retour au pays natal*'de etkin bir biçimde eleştirir. Fransız sömürgecilerinin yok saydığı bilinçleri, Afrikalı kökenlerine yönelterek başkaldıran bir anlatıyı ortaya koyduğu bu çalışmayı Lilyan Kesteloot şöyle değerlendirir:

“İrk dramına gelince, kimse Aimé Césaire'in dile getirdiğinden daha iyisini yapamaz, hatta belki de güzeline duyamaz. Aimé Césaire'in sesi Zenci diasporasının sınırlarına dek erişti, onun “Anavatanıma Dönüş Defteri” yeryüzündeki tüm zencilerin ulusal marşı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Aimé Césaire bu yapıtında Antiller'deki, ABD'deki, Afrika'daki, Avrupa'daki, geçmişteki ve şimdiki zencileri, köleleri ve kahramanları aynı aşk ve başkaldırıyla taşıyabilmiştir” (Kesteloot, 2000: 21).

Afrika kültürünün, kapitalist sömürge düzenine karşı evrensel bir savaşım içinde gelişebileceğini savunan Aimé Césaire, eşitlikçi bir toplumun oluşturulabilmesi için öncelikle siyah insanın dik durması, özgüven ve saygısını kazanması, tarihi ve kültürü ile gurur duymasını ister. Zira Fransızların ülkelerine gelişlerinden önce “Vietnamlılar, eski, harika ve rafine bir kültürün insanlarıydılar (...) Bugün işkence göre Madagaskarlılar, bir asırdan az bir zaman önce şairdiler, sanatçıydılar ve yöneticidiler” (Césaire, 2007: 27).

1930'lu yıllardan itibaren Afrika köklerini araştırmaya yönelen Léopold Sédar Senghor, Osman Soce ve Léon Damas ile birlikte négritude (zencilik) hareketini oluşturan Aimé Césaire, beyazların hakim olduğu bu dünyada asimilasyon politikasına ve sömürgecilğe karşı çıkarak, tüm yaşamı boyunca apartheid sisteminin beyazların benliklerinde yarattığı üstünlük kompleksini ve siyahlarda yarattığı aşağılık kompleksini yıkmaya hareketine önderlik eder.

Fransa'da eğitim gören Afrika kökenli zenci aydınlar tarafından yaratılan ve hızla yayılma zemini bulan zencilik hareketi, ortak bir zenci mirasının ve yazgısının ifadesi olarak açıklanır. “Siyah”ların var olma, yaşama ortak olma ve ortaklık kurma arzuları ve bunu bitimsiz bir “beyazlık”la tıkamaya cüret etmiş apartheid'e” (Biko, 2014: 22) olan öfkeleri göze çarpar. Bu bağlamda sömürgeciliğin yarattığı sorunları, kültürel ve bireysel düzeyde ele alan ve sömürgeciliğin ortadan kaldırılmasını isteyen entelektüel uyanışın önemli isimlerinden olan Fanon da, tüm insanlığa çağrıda bulunur.

“Sömürge olmaktan kurtulmanın (dekolonizasyon)” sömürgecilik durumunun her yönüyle incelenmesinden başka bir şey olmadığını ileri sürer; bu “şiddet içeren bir fenomen”dir, sömürge olmaktan kurtuluşa yol açan bir “tarihsel süreç”ten südür eden “tam bir düzensizlik programı”dır ve kanlı bir mücadeledir. Bu şiddet, sömürgeleştirilmiş halkların tarihine” (Haddour: 2017: 21) damgasını vurur.

Aimé Césaire ve arkadaşları, hak etmedikleri imtiyazlı uzamlara yerleşen, bu durumun bilincinde oldukları için tüm zamanlarını yaptıkları şeyi aklamaya çalışarak geçiren ve renginden dolayı siyah olanlara yöneltilen insandışıktan sorumlu olan beyazlara karşı hep birlikte mücadele eder ve adalet kavgası verirler. Zira beyaz ırkçılık, zencilere boyun eğdirmek ya da bunu sürdürmek amacıyla sürekli olarak ayrımcılık yapar. En ağır işlere katlanan, çoğu kez hayvanların işini yapmaya zorlanan, hiç bir değeri olmayan malları emek karşılığı alan, aksi durumda şiddet, işkence ve hatta ölüm ile karşı karşıya kalan köleler, boyun eğmeye yazgılı olarak yaşamlarını sürdürürler.

Aimé Césaire’in düşüncesine göre doğduğu ülkede beyazların güdümünde aşağılandıkça öfkesi büyüyen, ezilen ama hala da yaşamaya devam eden zenciler için atılacak ilk adım, siyah adamı kendine getirmektir.

Kara kıta Afrika’ya emperyalizmi dayatmaya çalışan sömürgeciler, yerlilerinin yalnızca beyinlerinin içeriğini boşaltmakla kalmayıp, barbarlıkla eş tuttıkları ve pençesine aldıkları Afrikalıların tarihlerini, kültürlerini ve miraslarını da darmadağın etmeye çalışırlar. Oysaki zenciler, “komünal toplumlardı, küçük bir azınlık için çalışan büyük bir çoğunluk değil. Söylendiği gibi sadece kapitalizm öncesi (prekapitalist) toplumlar değil, kapitalizm karşıtı (antikapitalist) toplumlardı. Her zaman demokratik toplumlardı. Yardımsever toplumlardı, kardeşçe toplumlardı” (Césaire, 2007: 42) diyen Aimé Césaire, kendi kusurlarını gizleyen, normlarını mihenk haline getiren ve sömürgelelerini elinde tutmakta zorlanan beyazların, tüm ırkçı düşünce ve edimlerini reddeder.

Aimé Césaire, *Et les chiens se taisaient* adlı tiyatro oyununda, Afrika’dan ticari eşya gibi alınıp satılan kölelerin, başka uzamlara gönderilmeden önce yaşadıkları insanlık dışı muameleleri, kurbanların rahatını değil de iyi kazanç elde etmeyi düşünen tüccarları şöyle açıklar:

“Anlatıcı: Benim hatıralarım, kaçırılan insanları haykırır. Zincirleri... Ormandaki patikayı... Barakaları... Köle tüccarını...

Yarı-Koro: Elimizi kızgın demirle işaretliyorlardı.

İsyancı: Ve bizi hayvanlar gibi satıyorlardı ve dişlerimizi kontrol ettiler... ve cildimizin kalitesini tetkik ediyorlardı ve bizi elliyorlar, araştırıyor, ölçüp biçiyorlar ve tıpkı evcil hayvanlar gibi boynumuza köleliğin tasmaını geçiriyorlardı” (Césaire, 1956: 91).

Aimé Césaire, sağlıklarından emin olmak ve vücutlarında herhangi bir kusurunun olup olmadığını görmek amacıyla, kölelerin satılmadan önce kaslarının, eklemelerinin, dişlerinin ve kasıklarının el ile muayene edildiklerini aktarır. Köle teslimatının etkin olduğu bölgelerde, ağızları, gözleri, akciğerleri, el ve ayak parmakları denetlenen ve kızgın demirlerle işaret konulan kölelerin kontrol edilmelerini Willem Bosman şöyle açıklar:

“İç bölgelerden getirilen ve hapsedilen köleler, satın alınacakları zaman geniş bir düzlüğe getirilirler. Hem kadın hem de erkekler en küçük bir hoşgörü gösterilmeksizin çırılçıplak soyularak doktorlar tarafından detaylı bir incelemeden geçirilirler. İyi durumda olanlar, bir kenara ayrılırlar. Kölelerin sahipleri ile anlaşma sağlandığında üzerinde şirketin arması ya da ismi bulunan kızgın demir çubukla kölelerin göğüsleri üzerine işaret konulur. Bu noktadan sonra hücrelerine geri götürülen köleler, yaşamlarını mahkum gibi ekmek ve su ile sürdürürler” (Bosman, 2013: 64).

Avrupalılar, efendiler arasında el değiştiren köleleri Afrika’dan tedarik etmek için hangi yöntemi kullanırlarsa kullansınlar, köleler “kıyı bölgelere her zaman satılmak üzere getiriliyorlardı. İlk kölelerin pek çoğu, kıyı bölgelere getirilmeden önce, bazıları ev işlerinde veya mahsul ekim ve toplama dönemlerinde tarım işlerinde kullanılmak suretiyle pek çok pazardan geçmiş ve efendiler arasında el değiştirmiş bulunuyordu. İç bölgelerden getirilenler köleler, kaçmalarına engel olmak amacıyla toplu halde zincire vuruluyorlardı (...) Bir ip boyunca dizilmiş otuz ya da kırk kişi, aralarında yaklaşık bir yarda uzaklık olacak şekilde, birbirlerine boyunlarından deri sınımlarla bağlanmış ve genellikle başları üzerinde birer mısır veya fildişi yükü bulunacak biçimde getiriliyordu” (Reynolds, 2004: 72).

Sömürgelelerde zapturapt altında tutulan köleler, efendileri için birer güç kaynağı olarak görülür. Anayurtlarından koparılan ve Yeni Dünya’ya doğru yola çıkmadan önce köle barınaklarına ya da evlerine hapsedilen kölelerin, gemilere bindirilmeden önce erkek ve kadın ayırt edilmeksizin tüm kölelerin kafalarının tıraş edilmeleri, isyan girişimlerini önlemek amacıyla zincirlenmeleri ve gemiye bindiklerinde çırılçıplak soyulmaları sonucunda yaşadıkları keder ve umutsuzluk şöyle aktarılır:

“Kıyıya geldiğimde gözlerimi ilk selamlayan şey denizdi ve sonra kargosunu beklemekte olan demir atmış bir köle gemisi... Gördüklerim beni şaşkına çevirmiş, geminin güvertesine götürüldüğümde ise bu duygular dehşete dönüşmüştü. Mürettebatın bir kısmı tarafından derhal yakalandım, sağlam olup olmadığını görmeleri için yere fırlatılıp hırpalandım ve o anda bir kötü ruhlar dünyasına girmiş olduğuma ve beni öldüreceklerine inanmıştım. Bizimkinden çok farklı ten renkleri, saçları ve kullandıkları dil de (o ana kadar duyduğum tüm dillerden çok farklı idi) hep birlikte bu inancımı kuvvetlendirdi. Gerçekten gördüklerimin yarattığı dehşet ve o andaki korkularım öyle bir seviyedeydi ki, bana ait olan on binlerce dünya olsaydı, kendi ülkemde düştüğüm bu en zalim köle durumundan kurtulmak adına seve seve hepsinden vazgeçebilirdim. Gemide etrafa bir göz attığımda ve kaynamakta olan büyük bir bakır ocağı, her biri moral bozukluğu ve üzüntü ifadeleri ile dolu çehrelere sahip, birbirlerine zincirlenmiş, her cinsten siyah tenli insandan oluşan kalabalığı gördüğümde, kaderim hakkında hiçbir şüphem kalmamıştı; içimi dolduran dehşet ve kedere daha fazla hakim olamayarak güverteye hareketsiz bir şekilde düştüm ve bayıldım” (Reynolds, 2004: 86).

Bilinç ve bedenlerine işkence edilen, baskı ve gözdağı altında zorla çalıştırılan kölelerin, yanlış davrandıkları ya da başkaldırdıkları zaman, dipçik darbeleri, kamçı, uzun süreli ceza ya da ölümle cezalandırılmaları söz konusudur. Hiç bir insani ilişkinin olmadığı ve korkunun yerleştiği sömürgelerde, iktidarın araçları olanlar, salt şiddet diliyle konuşur.

Siyah kadınlara erişim hakkı her zaman varolan beyazlar, bu tür yaklaşımlara karşı çıkan kadınları acımasızca döverler ve istedikleri yola gelmesi için en ağır şekilde cezalandırırlar. Siyah kadınların, beyazlar tarafından cinsel sömürüsü ve çocuk yaştaki kölelere tecavüzü şöyle açıklanır:

“Bir Afrika gemisinde işlenen kötülük dolu eylemler, aynı derecede göze batsalar da, *burada* çok az bilinir ve *orada* sadece sıradan bir olay olarak değerlendirilir. Kadınlar ve kızlar bir gemiye bindirildiklerinde çıplaktırlar, titremektedirler, dehşete düşmüşlerdir; soğuktan, açlık ve yorgunluktan belki de neredeyse tükenmiş haldedirler ve bu halde genellikle beyaz vahşilerin nedensiz zorbalıklarına maruz kalırlar. Zavallı yaratıklar, duydukları konuşmaları anlayamazlar, ancak konuşanların bakışları ve konuşma tarzları yeteri kadar anlaşılırdır. İmgelemde, av hemen oracıkta paylaşılır ve sadece zamanı gelene dek muhafaza edilir. Karşı koymanın ve reddetmenin kesinlikle boşuna olacağı bir ortamda, merhamet dilemek bile çok az gelir akıllara” (Reynolds, 2004: 90-91).

Yaşama arzularını kaybeden kadınlar, acılarına son vermek için farklı çözüm yolları bulurlar. Görünen o ki, “kadınlar, kendilerini asmak için pamuklu kumaştan yapılmış eteklerini ip olarak kullanıyorlar; başka köleler, nöbetçilerin dikkatsiz oldukları anları değerlendirip kendilerini denize atıyorlardı” (Reynolds, 2004: 93).

Sömürgecinin bakış açısından değerlendirildiğinde, yığın insanı ya da kolektif köle, sömüren gibi olmadığı için yönetilmeyi hak eder ve en çok da baskı, gözdağı, şiddet ve cinsel sömürüden anlarlar. Fiziksel şiddetin yanı sıra köleler, derilerinin renginden dolayı ırksal önyargıların vurgulandığı uzamlarda ruhlarını zedeleyecek her tür küçümsemeyi de derinden yaşarlar.

Zincire vurulanlar için gemilerde yaşanan çileler, kıyıya zorla getirilme şartlarını adeta devam ettirir, çünkü “Afrikalılar, özel olarak yapılmış gemilerin içinde sardalya gibi istiflenir (...) Her bir köleye düşen 1,67 metre uzunluğu ve 15 cm genişliği geçmiyordu. Köleler ikili olarak zincirleniyor, sol bacak sağ bacağa, sol el sağ ele bağlanıyordu ve her bir köleye bir tabuttan daha dar bir alan düşüyordu. (...) Yerin darlığı ve iklimin sıcaklığı, kalabalığa ekleniyordu, o kadar kalabalıktı ki, kimsenin dönecek yeri yoktu. Neredeyse boğuluyorduk. Çok sayıda köle hasta oldu, pek çoğu öldü. Tedbirsiz para hırsının kurbanı oldular. Bu sefil durum, artık taşınamayacak hale gelen zincirlerin sıkıştırmasıyla, çocukların düştüğü ve neredeyse boğulduğu su birikintilerinin pisliğiyle daha da korkunçlaşıyordu. Kadınların çılgınlıkları, ölenlerin inlemeleri, tasavvur edilemez bir korku sahnesi yaratıyordu” (Campbell, 2016: 43- 44).

Beyazlar, hiç bir hakka sahip olmayan ve korumasız bir şekilde insanlık dışı güçlere bırakılan köleleri, alt-insan olarak değerlendirir. İnsan Hakları Bildirgesinin söz konusu olmadığı yasaklarla dolu dünyalarında, beyazlar tarafından kölelere “çoğulluk” damgası vurulur. Kişiliksizleştirme ve yok etme düşüncesiyle bireysellikleri ortadan kaldırılmak istenir.

“Sömürge insanının kişiliksizleştirilmesinin (...) işareti de, çoğulluk işareti diyebileceğimiz şeydir. Sömürge insanı asla ayrı ayrı nitelenmez; ancak anonim bir kolektiflik içinde boğulma hakkına sahiptir. “Onlar böyledir”, “onların hepsi aynıdır”, “bunlara güvenemezsin” (Memmi, 2009: 96) denmektedir.

Beyaz ırka sahip oldukları için kendilerini üstün gören ve egemen sınıfı oluşturanlar, siyahları aralıksız olarak çalıştırır ve koşullara uymadığı zaman, köleleri işkenceyle cezalandırır ya da öldürür. Bu yüzden kölelerin yaşadığı sömürge dünyası, manişeist bir dünya olarak karşımıza çıkar. Tüm varlığı ve öfkesiyle kendisini keşfeden siyahların,

beyazlara haykırışı şu satırlarda yansımaları bulur:

“Bu beyaz insan öldürdü babamı

Çünkü haysiyetli biriydi babam

Beyaz insan tecavüz etti anneme

Çünkü güzel kadını annem

Beyazlar haşatını çıkardı kardeşimin

Yollarda, güneşin altında

Çünkü güçlü biriydi kardeşim (...)

Ah Afrika, öyle yalnız, yalnız hissediyorum ki burada!” (Haddour: 2017: 258-259).

Aimé Césaire, *Et les chiens se taisaient* oyununda demir zincir ya da tasmaya vurularak hapsedilen, aç ve susuz bırakılan kölelerin, isyan girişimlerini önlemek amacıyla zincirlendiklerini belirtir. En ağır işkenceler ve kullanılan acımasız yöntemler altında yaşam mücadelesi verenlerin çoğu kez yaşadıkları delirmeleri şöyle imlenir:

“Kalabalık büyük bir hapishanede, korku ve endişenin eşliğinde, aklını yitirmek ve ölmek üzere olan zenciler, açlık, işkence ve delirmenin 30. günü” (Césaire, 1956:9).

Aimé Césaire’in gerçek bir hikayeden esinlendiği *La Tragédie du Roi Christophe* adlı oyunu, Fransızlara ait efendilerin ve kölelerin diyarı olan Haiti’de geçer. Henri Christophe, beyazların refahını yükseltmek amacıyla bu uzama getirilir. Tarihsel bir deneyimden geçen, kölelik sistemini ve soykırımı yaşayan Haitililer, mucize yaratarak bağımsızlık mücadelesini kazanırlar. Kölelik boyunduruğuna tutsak olan insanların, zincirlerini kırarak daimi ve devredilmez haklara kavuşmaları, anlaşılacağı üzere Haiti’nin bağımsızlığını kazanması sayesinde gerçekleşir. İnancını koruyarak Haiti halkının özgürlüğü için önemli katkı sağlayan Henri Christophe’un Haiti’nin ilk kralı olması oyun aracılığıyla okura aktarılır. Aşırı yorgunluk sonucunda güçleri tükenen, kişilikleri parçalanan, direnirse ölecek olan kölelerin acınası durumları, *La Tragédie du Roi Christophe* adlı oyunda şöyle gözler önüne serilir:

“Christophe: Bizden isimlerimizi çalmışlardı.

Benliğimizi!

Asaletimizi, bizden çaldılar!

Pierre, Paul, Jacques, Toussaint! İşte gerçek ismimizi unutturan değerimizi ve şerefimizi sarsan damgalar!

Ben bile

Kralınız olarak

Gerçek isminin ne olduğunu bilmeyen bir adamın kederini algılıyor musunuz? İsmi ne? Ne yazık ki, bunu yalnızca annemiz olan Afrika bilebilir?” (Césaire, 1963: 37).

Kıtlık ve hastalıklarla yüz yüze bırakılan Afrika’nın, geleneklerini ortadan kaldıran, kendi kültürünü bile aktarmadan yerlinin kültürünü yok eden, dillerinin yerine kendi dillerini veren, hatta isimleri bile değiştiren sömürgeciler, utanç ve korku içinde yaşayan kölelere şüphesiz ince ince zehir zerk ederler. Bu noktada “sömürgeleştirilen, belleğini adım adım yitirmeye mahkum olmuştur zaten” (Memmi, 2009: 112).

Sömürgeleştirilen halkların tarihine damgasını vuran şiddet olgusu, Aimé Césaire’in oyunlarında etkin bir biçimde ortaya konulur. Kendisini özgürleştiremeyen ve bu noktada sömürge olmaktan kurtulamayan kölelerin, içsel uyumsuzluğu yaşayarak derin bir yalnızlığa doğru sürüklendikleri görülür.

“Ve şu anda

Yalnızım, yapayalnız.

Sesimi boşu boşuna yükseltiyorum.

Her şey boş

Acı sesim

Yolu bilinmeyen karanlıklarda titreyen sesim

Ve annem yok

Ve oğlum yok” (Césaire, 1956: 36).

Aimé Césaire’in *Et les chiens se taisaient* oyununda kölelerin kanı ile beslenen, az gelişmiş toprakların yeraltı ve yerüstü kaynaklarını sömüren ve yoksulluk içindeki dünyanın utanılası gerçekleri üzerine yaşanan acı dikkati çeker:

“İsyancı: Acının büyük denizi, siyah kanlı deniz, şeker kamışı tarlalarının çalkalanması, kaygının ve yıkımın büyük okyanusu...” (Césaire, 1956: 27).

Pragmatik fırsatçılarla dolu Avrupa Medeniyetine karşı çıkan Aimé Césaire, sömürenin süregelen güç odaklı vahşi statüsünü yadsır. Afrikalılara, kültürleri, dinleri ve değer dizgelerinde onuru aşlamak isteyen Aimé Césaire, dolikosefal ırkın yönettiği insanların kan dökmelerinden ne kadar etkilendiğini şöyle gösterir:

“Madagaskar’da 90 bin ölü! Çin Hindi ayaklar altında çiğnenmiş, paramparça edilmiş, suikastler düzenlenmiş, Ortaçağın derinliklerinden akılda kalan işkenceler yapılmış. Ama ne manzara!” (Césaire, 2007: 82).

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere, ırksal önyargılarla dolu olan Avrupa, kuşatması altına almış olduğu az gelişmiş ve savunmasız toprakları sömürür. Bu süreçte az gelişmişlik, kolonyalist sömürünün bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Böylece Batı, politik, ekonomik, askeri ve kültürel hegemonyasını inşa eder. Sömürü, zulüm, eşitsizlik ve bozulan toplumsal psikoloji sarmalının süregeldiği uzamlarda, işkence ya da öldürme yoğunlaşır. Bir uçtan bir uca istila ettikleri savunmasız olan Afrika’da, Batı Medeniyeti, “sırf sırf erkekleri öldürmek için emir almışlardı, fakat onları kimse engellemedi, kan kokusuyla kendinden geçmiş bir şekilde, tek bir kadının ve tek bir çocuğun bile canını bağışlamadılar... Akşamüzerine doğru hararet hafif bir sisin yükselmesine neden oldu: Şehrin hayaleti, batan güneşle buharlaşan şey, beş bin kurbanın kanıydı” (Césaire, 2007: 73-74).

Kendisini hümanist değerlerin beşiği sayan ve sermayeyi temsil eden Beyaz Avrupalının yok ettiği uygarlığı, Afrika uygarlığının enerji ve çabasıyla yeniden şekillendirmeyi isteyen Aimé Césaire, kurtuluşun başkaldırı ile gerçekleşebileceğini ileri sürerken, sömürgeciliği, köleliği, eşitsizliği, soykırımı ve onu destekleyen ırkçı ideoloji de reddeder. Sömürgeyi yaratan ve yaratmaya devam eden güç, boyun eğdirilen, aşağılanan, cehalet ve sefalet içinde her tür haklarından mahrum bırakılan öteki olan köleleri, adeta cansız bir nesneye indirger ve onlara diz çöktürür.

“O, kara ağızları susturan tıkaçı çıkardığınızda, size ne söylemelerini bekliyorsunuz? Methiye düzmelerini mi? Atalarımızın enselerine bütün kuvvetiyle bastırıp kafalarını öne eğen bu insanlar, yeniden kafalarını kaldırdıklarında, gözlerinde hayranlık belirtisi bulacağınızı mı sanıyorsunuz?” (Senghor, 2015: 51).

Aimé Césaire’in düşüncesine göre sömürge yaşamının yükü altında soluğu kesilen, kendi toprağının besinleriyle karnını doyurmaktan aciz, hangi tarafa dönse yolları kapalı, sınırları dikenli, güneş altında var olmaya çalışan Afrikalılar, renk, dil ve din gerçeği konusunda direniş göstermeli ve özgürlüklerini kazanmalıdırlar.

Aimé Césaire’in *Une saison au Congo* adlı oyununda, her tür baskıya maruz kalmasına karşın, inanılmaz bir cesaretin yaşandığı bir uzam olur Kongo. Kölelerin direniş ruhunun ayakta durduğunu göstermesi açısından Kongo son derece önem taşır. Kongolular, tutsaklıkları boyunca içselleştirdikleri değerleri, Afrika’nın özgürleşmesi yolunda desteğe dönüştürürler. Lumumba, ırkçı ve sömürönlere karşı duran Kongoluların direniş dalgasını yarattıklarını belirtir ve Kongo’nun özgürleşmesinden sonra artık hiç bir ülkenin tekelinde olmayacağını da şöyle dile getirir:

“Lumumba: Beyazların çıkarlarına göre gasp ettikleri Afrika, (...) kendinden çalındı. Afrika, kendi kendisine aç! Afrika’yı kendisine geri veriyorum! Konuşuyorum ve Afrika’yı tüm dünyaya geri veriyorum!” (Césaire, 1973: 106).

Görüldüğü üzere yaşam haklarını savunan Kongoluların, sömürü ve ırkçılıktan arınmış bir dünya düzeni için mücadele ettiklerini söyleyebiliriz. Daha da önemlisi ezilen kitlenin başkaldırısı, yalnızca ırkçılık karşıtı değildir, aynı zamanda kapitalizm karşıtı bir bakış ile aydınlanmanın gereğini de ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak insanlığı aydınlanma düşüncesi etrafında birleştirmeye ve kararlı bir biçimde mücadele etmeye davet eden Aimé Césaire, sömürgecilik ideolojisini anlamlandırmamızı sağlayan bakış açısını etkin bir biçimde sunar. Nihayetinde Aimé Césaire, köleliğin kaldırıldığı, acı değil mutluluk çılgınlıklarının atıldığı ve eşitsizliğin bittiği bir dünya arayışının gerekliliği üzerine vurgu yapar. Aimé Césaire, kendisini insancıl değerlerin beşiği sayan, medeniyet meşalesi altında gizlenmeye çalışan sömürge ya da dominyon örgüsünün, sömürülen coğrafyaya dayattıkları efendi-köle ilişkisini ve sömürgeciliği meşrulaştıran tüm edimleri kökten reddeder. Dolayısıyla beyaz adamın yok ettiği medeniyeti, Afrika medeniyetinin enerji ve çabasıyla yeniden oluşturmasını arzulayan Afrikalılar için, öncelikle aydınlanmayı ileri sürer.

Tarihte eşi benzeri görülmemiş bir şekilde ailelerinden, dinlerinden, dillerinden ve yaşadıkları uzamlardan koparılan, aşağılanan, boyun eğdirilen, işkence gören Afrikalı insanını, sömürgeci güç karşısında hak ettiği yere yükseltmeye karar veren Aimé Césaire ve arkadaşları, boyun eğmez bir tavrın gerekliliğine odaklanırlar. Bu belki de çağın büyük değişimleri karşısında Afrikalıların özgürleşmesine yol açacaktır. Bu bağlamda Afrika'nın ilerlemesi ve mutluluğu için kolay olmasa da tarihe yön vermesi beklenir. Aimé Césaire'in bakış açısından değerlendirdiğimizde insanoğlu, yozlaşmış olan düşüncelerini söküp atmadıkça, güven içinde olamayacağından kendi özgürlüğünün de tadını çıkaramaz.

Amansız bir biçimde karşı karşıya gelen beyaz ve siyah insan arasındaki büyük ayrım, bir ırkın derisinin renginden dolayı dışlanması, hor görülmesi, eşit olmayan işlemlere uğratılması, sınırlandırılması, sonsuza kadar köle olarak tutulması, diğerinin ise egemen, özgür ve daha değerli olması için bir neden olarak algılanmamalıdır. Bu pencereden bakıldığında bir insan, yalnızca siyah olduğu için hep köle olarak kalmaya devam ederken, diğeri ise beyaz olduğu için sonsuza kadar üstünlüğe ve özgürlüğe mi sahip olmalıdır?

Afrika'nın yokluğunu ve özlemini çektiği bağımsızlık hareketlerinin saygın seslerinden olan Aimé Césaire, bir ırkı üstün diğerini ise aşağı gören düşünce dizgesi terk edilinceye kadar, hiç bir millette birinci ve ikinci sınıf vatandaş ayrımı yapılmayınca kadar, insan hakları eşit olarak sağlanıncaya kadar, kalıcı barış, hak, özgürlük ve eşitliğin yalnızca bir yanılısama olacağını bize gösterir. Kitleler halinde zorla götürülüp bedenlerine el konulan ve emek güçleriyle kapitalizmin ayağa kalkmasında hayati rol oynayan insanları, görmezden gelen egemenler yok edilinceye kadar mücadele sürdürülmeli ve renk önyargısı yadsınmalıdır. Öteki'ni bastıran, insani olandan uzaklaştıran, eşitsizliği ve soykırımı meşru hale getiren ezici çoğunluğa karşı şüphesiz ki hiç pes edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Biko, S. (2014). **Siyah Bilinci**, (Çev. Onur Eylül Kara), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Bosman, W. (2013). *An a New and Accurate Description of the Coast of Guinea, Divided Into the Gold, the Slave, and the Ivory Coasts; Containing a Geographical, Political, The classics, ABD.*
- Campbell, H. (2016). *Rasta ve Direniş*, (Çev. Irmak Ertuna-Howison), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Canot, T. (2013). *Confessions d'un négrier: Les aventures du capitaine Poudre-à-Canon trafiquant en or et en esclaves, 1820-1840*, Libretto, Paris.
- Césaire, A. (1956). **Et les chiens se taisaient**, Présence Africaine, Paris.
- Césaire, A. (1963). **La Tragédie du Roi Christophe**, Présence Africaine, Paris.
- Césaire, A. (1973). **Une saison au Congo**, Editions du Seuil, Paris.
- Césaire, A. (2007). **Barbar Batı Sömürgecilik Üzerine Söylev**, (Çev. Güneş Ayas), Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- Dubois, L. (2004). **Avengers of the New World: The Story of the Haitian Revolution**, Harvard University Press, Cambridge.
- Federini, F. (1988). **L'abolition de l'esclavage de 1848: Une lecture de Victor Schoelcher**, L'Harmattan, Paris.
- Haddour, A. (2017). **Fanon Kitabı Seçme Yazılar**, (Çev. Utku Özmakas), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Harris, J.E. (1993). **Global Dimensions of the African Diaspora**, Second Editions, Howard University Press, Washington.
- Kea, R.A. (1983). "Settlements, Trade and Politics in the Seventeenth Century Gold Coast" :Gold Production and Trade: Aspects of Social-Economic Development in the Gold Coast HistoricalFormation During the Sixteenth and Seventeenth Centuries", **The International Journal of African Historical Studies**, 16/4, 689-692.
- Kesteloot, L. (2000). **Césaire Şiirine Genel Bir Bakış**, Seçme Şiirler, (Çev. Metin Cengiz),Şiirden Yayınları, Ankara.
- Labruno, G, Toutain, P. & Zwang, A. (2011). **L'histoire de France**, Nathan, Paris.
- Meillassoux, C. (1987). "Anthropologie de l'esclavage. Le ventre de fer et d'argent", **Revue française de sociologie**, 28/4, 712-713.
- Memmi, A. (2009). **Sömürgecinin ve Sömürgeleştirilenin Portresi**, (Çev. Şen Süer), Versus Yayınları, İstanbul.
- Merivale, H. (1928). **Lectures on colonization and colonies**, Oxford University Press, Londra.
- Reynolds, E. (2004). **Fırtınaya Karşı Ayakta Kalmak**, (Çev. Koray Akten), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Rodney, W. (2013). **Avrupa Afrika'yı Nasıl Geri Bıraktı**, (Çev. Hülya Osmanağaoğlu),Dipnot Yayınları, Ankara.
- Senghor, L. S. (2015) *Anthologie de la nouvelle poésie nègre et malgache de langue française, Précédée de "Orphée noir" par Jean-Paul Sartre*, Quadrige, PUF, Paris.
- Williams, E. (2013). **Kapitalizm ve Kölelik**, (Çev. Anıl Tarar), Dipnot Yayınları, Ankara.